

POZNÁVÁME OSOBNOSTI BÍTEŠSKÉHO REGIONU

SVAZEK I

VINCENC BROŽA
(1865–1933)

OSOBNOSTI BÍTEŠSKÉHO REGIONU

Motto:

„Člověk je vržen do svobody a má možnost volby:

Když je mu momentální osobní prospěch milejší, než život budoucích generací, volí pohodlnost, sobeckost, hromadění majetku atp. Miluje-li však své bližní, stará-li se o blaho své obce a vlasti, nevolí život snadný, ale život naplněný starostmi a prací - často plný konfliktů a nepochopení...“

Člověkem, který se tímto řídil, který dosáhl naplnění svého poslání, který svůj produktivní věk věnoval výchově mládeže i šíření osvěty v našem regionu a svůj volný čas beze zbytku zasvětil rozvoji českého hasičstva, byl pan

Vincenc Broža

držitel

Zlatého záslužného kříže

Moravské zemské jednoty hasičské,

řídící učitel v Křoví, zasloužilý hasič, zasloužilý hasičský funkcionář, zakladatel, dlouholetý náčelník a první čestný člen Sboru dobrovolných hasičů v Křoví, zakladatel Sborů dobrovolných hasičů v Křížínkově, Milešíně, Níhově a Osově Bítýsce a čestný starosta Brožovy hasičské župy č. 41 okresu Velká Bíteš.

Připomeňme si touto cestou bratra Vincence Brožu jako vnímavého a cílevědomého člověka, vlastence, pedagoga a zaníceného „hasičského buditele“ a též organizátora kulturního a společenského života. Pro dnešního čtenáře není snadné správně pochopit osobnost člověka, který se narodil před 149 roky, aniž by poznal dobu, ve které žil, včetně všech podnětů a inspirací, kterými jej tento historický časový úsek ovlivnil. Důležité je také poznání společenského, sociálního i přírodního prostředí, ve kterém vyrůstal, dospíval a nakonec i zakotvil.

Ing. Alois Koukola, CSc.

SEZNÁMENÍ S DOBOU A RODNÝM KRAJEM

Doba, do které se narodil

Psal se rok 1865 a Evropa žila velkým společenským kvasem po revolučním roce 1848. V Americe byl zavražděn charismatický prezident Abraham Lincoln, který se během občanské války Severu proti Jihu zásadním způsobem zasadil o zrušení otroctví. Revoluce hrozila vypuknutím také v habsburské monarchii, jejíž součástí byly i české země. Zájmy a cíle osvobozeneců hnutí jednotlivých národů se však lišily a k ohrožení monarchie zatím nedošlo. V našich historických zemích vrcholilo české národní hnutí nazývané „**národní obrození**“, hlásící se k bohaté historii Českého království a pokládající země Koruny české za národně státní útvar v habsburské říši. Jeho hlavním cílem bylo zpočátku zrovnoprávnění češtiny, která měla ve srovnání se státní němčinou postavení podřadné, sloužící spíše k dorozumívání lidových vrstev. Bylo to **období bohaté spolkové činnosti**, které také v následujících letech poznamenalo i kulturní a společenské aktivity Brožových bratrů hasičů, kteří kromě své hlavní činnosti nacvičovali divadelní hry a pořádali zajímavé osvětové a vzdělávací přednášky.

Rok po narození V. Broži byly Kunderatice i celý blízký region poznamenány válkou prusko – rakouskou. Po vítězství pruských vojsk v bitvě u Hradce Králové dne 3. července roku 1866 se týden nato přehnala pruská vojska, slídící po poraženém nepříteli, také naším krajem, se všemi důsledky z toho plynoucími, tj. s rekvírováním přecházejícím často v násilné drancování i s šířením nakažlivých nemocí atd.

V roce 1869 byla uzákoněna povinná školní docházka. V roce 1872 byla založena První brněnská strojárna.

Rodné Kunderatice

Obec Kunderatice, ve které se Vincenc Broža dne **22. ledna roku 1865** narodil, se nachází na východním okraji Českomoravské vysočiny, v části nazývané Křižanovská vrchovina. Je vzdálena 2,5 km směrem SV od městyse Křižanova a 12 km severovýchodně od Velkého Meziříčí (přímká: V. M. - Křižanov - Kunderatice). Vesnice, ve které dnes žije 185 obyvatel, je obklopena mnoha rybníky a leží v nadmořské výšce 503 m n.m., na horním toku říčky Libochůvky. Na severu sousedí s osadami Horní a Dolní Hlíny, na severovýchodě s Horní Libochovou, na východě s Bojanovem, na jihu s Kadolcem, na jihozápadě s již zmíněným Křižanovem, s Dobrou Vodou a Jivovím na západě a s Jakubovským Dvorem na severozápadě. V té době byla obec začleněna do politického okresu Velké Meziříčí.

První písemná zmínka o vesnici „Cunraczicz“ pochází z roku 1358, kdy ji Vznata z Křižanova připsal své manželce věnem. Pozdějšími majiteli byli i Vilém a Vratislav z Pernštejna nebo Prokop Lhotský z Ptení. Vrchnost mívala v obci tři mlýny a kovárnu. Bývala zde i cihelna a na Horním a Dolním mlýně pila. Kolem roku 1690 byla na Dolním mlýně postavena „vysoká“ pec se zkujňovací výhní a vodní hamr na zpracování železa, který byl v provozu až do konce 18. století. Kolem roku 1930 se v obci vyrábělo perleťové zboží. Po zrušení vrchnostenských panství po roce 1850 se Kundratice stávají osadou městyse Křižanova a od roku 1990 jsou opět samostatnou obcí. Obecní znak i prapor vychází z pečetě z roku 1678 a je na něm vyobrazena radlice mezi dvěma kvítky.

Po Vincenci Brožovi se v Kundratcích narodily ještě další významné osobnosti:

- František Hanuš Žundálek (1871 – 1942), katecheta, katolický publicista a redaktor,
- ThDr. Josef Křenek (1889 – 1949), významný představitel církve Českobratrské evangelické,
- štábní rotmistr Alois Mezník (1911 – 1942), palubní střelec 311. československé bombardovací peruti R.A.F., zmizel s letounem beze stopy v rozbouraném moři.

Střed Kundratic s kapličkou a hasičskou zbrojnicí.

STRUČNÝ ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH VINCENCE BROŽE

NÁVRAT KE KOŘENŮM

Vincenc Broža se narodil dne 22. ledna roku 1865 v Kundraticích u Křižanova. Vyrůstal v rolnické rodině vlastníci „grunt“ č. 11, společně s devíti sourozenci.

OTEC - **František Broža** (*1835, †1911) byl sečtělý a na svou dobu velmi pokrokový rolník, s bystrým selským rozumem schopným vycítit potřeby doby a pro obecné blaho obětovat čas i hmotné statky. Nelze se proto divit, že byl zvolen starostou - a tím byl příkladným, nezištným. Vždyť zdarma věnoval svoje pozemky na stavbu silnice přes obec, aby mohla vést rovně k Horní Libochové. Byl velkým milovníkem přírody, zejména lesa, který nechal vysázet na stráni za vesnicí a převedl je do majetku obce. Miloval koně a se svými šimly vozil ryby z početných okolních rybníků do Brna a Prostějova. Děti posílal do škol a sám psal odborné články do Hospodářských listů. Byl dvakrát ženatý a celkem vychoval deset dětí. Grunt měl ve svém vlastnictví 55 roků. Zemřel v 76 letech. Po jeho smrti převzal hospodářství Vincencův nevlastní bratr z druhého manželství - Theodor (*1874, † 1930), taktéž učitel. Vzhledem k jeho povolání spočinula převážná část starostí s gruntem na jeho manželce Elišce, rozené Hadrabové z Popůvek.

MATKA - **Františka Brožová**, rozená Žundálková (*1836, †1870), zemřela mladá, když bylo Vincencovi pouhých pět let. Pocházela také z Kundratic (č.2).

Zbývá část původního gruntu č. 11 rodiny Brožových.

SOUROZENCI:

Bratr Josef byl rolníkem v Křoví a zemřel bezdětný, bratr Matěj vystudoval na kněze, bratr František byl kolářem v Bojanově, bratr Eduard byl domkař v Kundraticích, sestra Marie se provdala za rolníka Sedláka do Bojanova, sestra Karolína zemřela svobodná u sestry v Bojanově, sestra Františka byla provdaná za strážmistra Langra v Křoví, sestra Cecílie byla dlouhá léta upoutaná na lůžko a zemřela na Moravci.

Theodor byl nevlastní bratr z otcova druhého manželství, jeho matka byla rozená Nedopilová z Horní Libochovce.

LÉTA ŠKOLNÍ A DOSPÍVÁNÍ

V roce 1871 začal malý Vincenc navštěvovat obecnou školu v sousedním 2,5 km vzdáleném Křižanově. Půvabný městys se svými dominantami - zámekem a kostelem sv. Václava, kolem nichž při cestě do školy pravidelně procházel, vnímavého chlapce silně citově ovlivňoval. Nejen proto, že byl přirozeným hospodářským a kulturním centrem blízkého regionu, ale zejména svou maloměstskou atmosférou, působivou prostorností náměstí a horního města i jakýmsi zvláštním fluidem, přesahujícím snad z dávných časů, kdy zde žila slavná rodačka – svatá Zdislava. Zde a zejména v rodině byly položeny základy jeho mravního i světonázorového životního postoje. Vždyť i jeho již zmíněný a o devět roků mladší bratr Theodor vystudoval učitelský ústav a až do své předčasné smrti v 56 letech se tomuto povolání intenzívně věnoval. Patřil, podobně jako Vincenc, mezi typické venkovské osvícence šířící vzdělání, kulturu i národní povědomí na tehdy zaostalém venkově. To stejné je možné říci o jejich bratru Matějovi, katolickém knězi.

V roce 1878 pokračoval Vincenc v povinné školní docházce na střední škole při gymnáziu v Brně. Po jejím ukončení v roce 1880 začalo jeho středoškolské studium na první České reálce v Brně, Botanické ulici, která byla právě v tomto roce slavnostně otevřena. Studium zakončil úspěšně maturitní zkouškou v roce 1885.

Po prázdninách nastoupil jako jednorokní dobrovolník k 8. pěšího pluku v Brně a dosáhl hodnosti desátníka. Předtím pluk bojoval v bitvě Rakušanů s Prusy u Hradce Králové v roce 1866 a po prohrané bitvě ustupoval se severní rakouskou armádou přes Moravu (viz str. 3). Příměří

Česká reálka v Brně, Botanické ulici v roce 1880.

jej zastihlo v údolí Váhu. Část pluku se v roce 1878 zúčastnila okupace Bosny a Hercegoviny. Tam vojáci setrvali až do listopadu 1879 a poté se přesunuli k Jihlavě. Po podzimním cvičení v roce 1882 zůstal pluk natrvalo brněnskou posádkou. Posledním majitelem pluku byl od roku 1890 arcivévoda Karel Štěpán.

VLASTNÍ RODINA

Svoji vlastní rodinu založil V. Broža 12. listopadu roku 1894, kdy se oženil s **Marií Kotíkovou**. Vychovali spolu 3 děti: Karla (*31.12.1893), Vincence (*10.1.1898) a Irenu (*14. 9.1901). Oldřich (*26.7.1900) bohužel po třech měsících zemřel. Rodinnou pohodu velice krutým způsobem přerušilo úmrtí mladé manželky Marie dne 10. března 1904, v jejich 31 letech.

Třem malým dětem maminka citelně scházela, a tak se V. Broža oženil podruhé. Jeho druhou manželkou se 4. října roku 1904 stala **Karolina Ráčková**. Společně se těšili z dalších tří dětí: Aloise (*19.6.1906), Anny (*14.4.1908) a Vladimíra (*14.4.1908). Ani tomuto vztahu nebylo dopřáno dlouhého trvání, a manželka Karolína pouhé tři týdny po narození jejich posledního dítěte syna Vladimíra umírá.

Osudem těžce zkoušený „pan řídící“ přesto nerezignuje a s o to větší vervou pokračuje ve své pedagogické práci a dál organizuje sbory dobrovolných hasičů na Bítešsku. Sám ale zůstat nedovede, proto se 27. února 1911 žení potřetí, a to s **Luisou Ježkovou** z Brna, majitelkou módního salónu. Děti spolu již neměli.

LÉTA UČITELSKÁ

Končí rok 1886 a mladý, jedenadvacetiletý, čerstvě vystudovaný učitel, zocelený jednoroční vojenskou službou, nastupuje na svoji první „štaci“ do Březí na zdejší dvoutřídní obecnou školu jako výpomocný učitel. Již zde se projevilo jeho nadšení pro hasičství, které skončilo prvním pokusem o založení „sboru hasičů“.

Současně působil jako prozatímní učitel ve Velké Bíteši – na obou školách až do konce srpna roku 1889. Od září téhož roku pokračoval už jen ve Velké Bíteši jako prozatímní a později jako definitivní podučitel až do července roku 1892.

V letech 1888 – 1890 studoval (dálkově) na Učitelském ústavě v Kutné Hoře, vykonal zkoušky a získal vysvědčení učitelské způsobilosti pro obecné školy.

Z Velké Bíteše postoupil již jako učitel na Obecnou čtyřtřídní školu v Osové Bítýšce a setrval tam do konce července roku 1894. Potom byl přeložen na jednotřídku v Hlubokém.

Začátkem října přešel na své osudové „doživotní“ působiště – Obecnou dvoutřídní školu v Křoví, kde působil nejprve jako nadučitel a potom jako řídící učitel až do roku 1923. Ale o tom už podrobněji v následujících kapitolách:

DOBROVOLNÁ ČINNOST HASIČSKÁ

v stručném přehledu

- 1891** - Vincenc Broža se stal členem Sboru dobrovolných hasičů (SDH) 18. 5. 1891 ve Velké Bíteši, kde tehdy jako mladý učitel působil. Myšlenka – být užitečný svým spoluobčanům při živelných pohromách – zůstal věrný až do své smrti v roce 1933.
- 1891** až 1893 - vykonává funkci cvičitele a zapisovatele ve SDH Velká Bíteš.
- 1893** - V tomto období učil na Obecné škole v Osově Bítýšce a nebyl by to on, aby se nezapojil do tamního SDH, jehož se stal náčelníkem, zapisovatelem i kronikářem.
- 1894** - Několik sborů se na Brožův popud snažilo založit župu „velkobítešskou“, ale jednání ztroskotala právě na neochotě sboru z Velké Bíteše.
- 1896** - 25. května zakládá V. Broža SDH Křoví, jeden z pěti prvních sborů v soudním okrese velkobítešském, a je zvolen jeho jednatelem i náčelníkem. V následujících letech se stává dopisovatelem „Ochrany hasičské“.
- 1902** - Založil župu velkobítešskou, která později, ještě za jeho života, nesla název „Brožova hasičská župa č. 41 okresu Velká Bíteš“, a byl určen jako župní dozorce.
- 1907** - Stává se místostarostou „Hasičské župy č. 41 okresu Velká Bíteš“.
- 1909** - Brožova snaha o nutnost neustálého vzdělávání bratrů hasičů vyústila zřízením „Župní hasičské školy“ ve Velké Bíteši.
- 1919** - Na župním sjezdu v Radňovsi byl Broža zvolen župním starostou.
- 1921** - Na výborové župní schůzi dne 13. ledna bylo na výzvu Zemské jednoty rozhodnuto, aby v čele župy stál pouze jeden činovník. Vincenc Broža byl tedy zvolen jednohlasně také náčelníkem. Broža byl delegátem župy na sjezdu Moravské zemské jednoty hasičské v Hartmanicích a byl znovu zvolen zástupcem Hasičské vzájemné pojišťovny.
- 1922** - v rámci oslav 50. výročí založení sboru ve Velké Bíteši se dne 30. července konal župní sjezd. Za přítomnosti 157 delegátů z řad bratří hasičů a 27 hostů, byl Vincenc Broža zvolen jednomyslně starostou i náčelníkem župy č. 41.
- 1924** - ve čtyřtýdenním cyklu probíhá o nedělích župní hasičská škola a samaritánský kurs, na kterých přednáší Vincenc Broža a MUDr. Slavík z Velké Bíteše.
- 1925** - Vincenc Broža byl zvolen opět jednohlasně starostou i náčelníkem župy č. 41. Dále byly provedeny volby do čtyř okrsků, rozděleny kolony a četaři samaritánské stráže.
- 1926** - župní hasičská škola pokračovala v Březkách; přednášel V. Broža a p. Zezula.

- 1927** - 5. července se v Březkách konal župní sjezd a župní valná hromada, po které následovalo odpolední okrskové cvičení.
- 1928** - Sjezd a valná hromada se tentokrát konaly dne 28. května v Holubí Zhoři. Přítomným delegátům z 21 sborů bylo navrženo, aby funkce starosty a náčelníka byla rozdělena. Návrh neprošel a v tajné volbě byl 53-mi hlasy zvolen Vincenc Broža opět starostou i náčelníkem. Ten potom jmenoval další župní funkcionáře: jednatele br. Jiráka a pokladníka br. Kotíka. Bylo navrženo, aby župa nesla jméno svého zakladatele a nadšeného organizátora všech župních aktivit – bratra Vincence Brože. Valná hromada tento návrh jednomyslně přijala a určila nový oficiální název župy:

Brožova hasičská župa č. 41 okresu Velká Bíteš

- 1928** - K desátému výročí státní samostatnosti vydal „Dějiny Brožovy hasičské župy č. 41 okresu Velká Bíteš“.
- 1929** - Župní sjezd konaný ve Vlčově dne 9. června řídil místostarosta; V. Broža byl omluven pro nemoc. Druhou župní výborovou schůzí již uzdravený Broža řídil a zúčastněným náčelníkům a vzdělavatelům ze 24 sborů také přednášel.
- 1931** - Sjezd Brožovy hasičské župy se tentokrát konal na domácí půdě v Křoví, a to na počest 35. výročí založení tamního Sboru dobrovolných hasičů. Při sjezdu byla pořádána župní valná hromada, které se za Moravskou zemskou jednotu hasičskou zúčastnil br. Jaroslav Rauš, předseda vzdělávacího odboru. Ten ve svém vystoupení vzpomenukl založení sborů v Křoví a ve Velké Bíteši. Mimo jiné prohlásil, že „bratr Vincenc Broža má velké zásluhy o rozvoj hasičství na Bítešsku, za což mu MZJH uděluje:

Zlatý záslužný kříž MZJH v Brně a za čtyřicetiletou činnost v hasičství Medaili s Čestným diplomem

- 1932** - Valná hromada Brožovy hasičské župy se uskutečnila 22. března ve Velké Bíteši. Řídil ji úřadující místostarosta Vilém Jirákl a vzpomněl nemocného náčelníka a starosty Vincence Brožu. Když ten, tehdy již těžce nemocen, předával svoji vedoucí funkci, měla župa 28 dobře vycvičených a vybavených hasičských sborů.
- 1933** - 19. srpna na župním sjezdu v Níhově spojeném s valnou hromadou podává V. Broža, kterému se přechodně zlepšil zdravotní stav, zprávu o pražském sjezdu hasičstva, který ukázal jeho sílu. Na valné hromadě byl Vincenc Broža ještě zvolen delegátem sjezdu Moravské zemské hasičské jednoty. Zemřel 3. prosince 1933. (Podrobněji v následující kapitole).

DO KŘOVÍ PŘÍCHÁZÍ MLADÝ UČITEL

OBRAZ KŘOVÍ PŘED JHO PŘÍCHODEM

Vůdčími osobnostmi na vesnicích té doby vždy byli učitel, kněz a starosta. Informace o prvních dvou (pomineme-li zápisy v matrikách) jsou často jediné dostupné, přesto nám pomohou, alespoň částečně, vykreslit dobový obraz života.

Ve škole tehdy působil učitel **Jan Pleský** (1852 – 1874). Škola měla jednu „školní světnici“ pro 100 žáků a byt pro učitele, který se skládal ze 2 světnic, komory, kuchyně, síně, sklepa a chléva s dřevníkem a půdou. Do školy chodily děti z Křoví – 25 chlapců a 20 dívek, a z Křižínkova – 24 chlapců a 17 dívek (údaje z roku 1856). Vyučovalo se celoročně: v zimě 3 hodiny dopoledne a 2 odpoledne, v létě 4 hodiny denně. Ke škole příslušela i „stromařská školka“. Od roku 1867 převzal stát dozor nad školstvím a školní obec Křoví připadla k politickému okresu velkomeziříčskému, kde byl ustaven c. k. školdozorce. Služné učitelů vyplácely berní úřady a obec si musela zvolit místní školní radu. Plat učitele činil 500 zlatých ročně a vždy po 5 letech se zvyšoval o 10 procent.

Křovskou farnost v té době spravoval kněz **P. František Skalil** (1856 - 1868), který pocházel z Kralic u Olomouce a byl do té doby jediný, který svůj úřad v Křoví vykonával až do své smrti. Za jeho působení byly postaveny nové varhany mistrem Svítilem z Nového Města za 550 zlatých; náboženský fond uhradil 500 zlatých, zbytek financovali farníci. Po dlouhodobě nemocném páteru Skalilovi, jehož ve funkci administrátora křovské farnosti zastupoval svatoslavský farář páter Říčný, nastoupil německý rodák z Jihlavy P. Jan Kratochvíl (1868 – 1875). Fara bez hospodáře byla v zuboženém stavu, vztahy nového faráře s Křováky značně rozkolísané a zbožnost obyvatel silně narušena.

PŘÍCHOD NOVÉHO UČITELE

Učitelé byli podobně jako kněží často překládáni z místa na místo. Důvody byly různé. Někdy to byla přirozená obměna nebo služební postup mladých učitelů, jindy snaha o povznesení kvality té či oné školy.

Vincenc Broža přichází do Křoví jako třicetiletý mladý učitel v roce 1895 a ve funkci střídá Vojtěcha Janovského (1875 – 1895), úspěšného pedagoga, za kterého se ve škole „ustálil pořádek“, jenž se však „nějak“ nepohodl s vedením obce a dosáhl svého cíleného přeložení do Hlubokého u Domašova. Bylo to necelé tři roky po ukončení rekonstrukce školy v říjnu roku 1892, vynucené zvýšenými počty žactva. Okresní školní rada ve Velkém Meziříčí trvala na přestavbě a přístavbě školy přesto, že po sedmilet-

tém dohadování s Křížínkovem dosáhl tento přískolení do Katova a tím žáků přirozeně ubylo.

V Broža nastupuje na Obecnou dvoutřídní školu v Křoví v době, kdy svéráznost obce již deset roků ovlivňuje výrazným způsobem oblíbený „lidový“ kněz, pro mnohé však kontroverzní „dělník na vinici páně“ - **P. František Tábořský** (1885 - 1920), správce křovské farnosti, instalovaný do obce brněnskou biskupskou konsistoří v roce 1885. V panu faráři byl takto celý bítešský region na dlouhá léta obohacen o osobnost zcela ojedinělou, která dokázala spojit „posvátnost“ kněžského poslání s účastí na „hříšném“ životě prostého lidu způsobem, v té době zcela nevídaným.

Čirou náhodou se v bítešském archivu našla zažloutlá stránka novin z roku 1920, věnovaná posmrtné vzpomínce na tohoto osobitého „pastýře“. Snad následující autentická slova nejlépe přiblíží atmosféru ve vesnici v době překrývající se s působením pana řídicího Vincence Broži. Autor skrytý pod iniciálami J. K. uvádí:

„Bylo to na počátku slunného léta, kdy jsem pana faráře v Křoví navštívil poprvé. Stál mezi dveřmi do dvora s dýmku v ústech, jak obvykle bez kabátu, bez vesty, kalhoty přitáhnuty k pasu, ruce v kapsách a vítal nás obvyklým způsobem, a to se vši u něho galantností napřed k mému průvodci, akademickému malíři:

„Tak co zde chceš, ty tróbo – a odkud seš – jak ti říkají – aha, ty seš ten mazal z Prahy – Adolf – aha Adolf – tak pojď!“.

Při této návštěvě vyslechli a zaznamenali návštěvníci z Prahy také následující slova pronesená otcem Táborským s kazatelny ke svým farníkům při děkanské vizitaci, když mu pan děkan šeptem radil: „Jen pěkně mírně“. Začal téměř šeptem podle domluvy: „Drazí v Kristu...“, jenže to nezvyklé zabarvení hlasu způsobilo, že všichni pohlédli udiveně vzhůru, a to kněze vyvedlo z míry. Přesto začal znovu mírně, ale potom – jak když hrom bije:

„Ne, žádní drazí v Kristu, lumpové a lakomci jste, necháváte svatostánek hybnout až to tady vypadá jak v chlívku, podívejte se dokola, zdi odrbané, sochy svatých patronů odřené, lumpi jste, takhle u muziky do rána chlasčit, to dovedete, ale něco ke cti a chvále Boží věnovat, to ne...!“

V Křoví se tak v časovém průsečíku dvou lidských životů setkaly dvě výrazné osobnosti, které ještě umocnily nápadnou svéráznost jeho obyvatel v „dobrém i špatném“ smyslu slova. Příznivým řízením osudu se potom tito dva významní mužové – učitel Vincenc Broža a kněz P. František Táborský – stali zakladateli Sboru dobrovolných hasičů v obci Křoví.

UČITELOVÁNÍ VINCENCE BROŽI V KŘOVÍ

Po jeho nástupu ve školním roce 1895 – 1896 bylo ve škole 122 žáků, z toho 55 v I. třídě a 67 ve II. třídě. Římskokatolickému náboženství vyučoval již zmíněný kněz P. František Táborský. V letních měsících navštěvovaly děti povinně mše svaté v místním kostele, a to v úterý, ve středu a v sobotu. Byla obnovena školní rada, ve které zasedali:

Josef Bartošek č. 52	předseda
P. František Táborský	místopředseda
Vincenc Broža	člen
Josef Ráček č. 67	člen
Jan Ráček č. 8	člen

Na škole působil výpomocný učitel František Čermák, narozený ve Velké Bíteši dne 28. 9. 1873.

Učitel Broža vedl důsledně školní kroniku, do které také zapisoval spoustu jevů a událostí, přímo nesouvisejících s výchovnými problémy, avšak významných pro za-

chycení života v obci. Nyní budou heslovitě uvedeny některé události v křovské škole za správcování nadučitele a pozdějšího řídicího učitele Vincence Broží:

- Dne 24. prosince 1896 byl uspořádán „vánoční stromek“ pro všechny děti s kulturním programem oslavy vánoc. Děti byly pohoštěny a obdarovány. Vše bylo zajištěno dobročinností rodičů.
- Dne 20. června 1897 se žáci zúčastnili uvítání biskupa dr. Bauera před vizitací.
- V roce 1897 bylo zhotoveno kulaté razítko s nápisem [SPRÁVA OBEČNÉ ŠKOLY V KŘOVÍ]. Do té doby škola používala obdélníkové razítko s textem [NÁRODNÍ ŠKOLA V KŘOVÍ].
- Ve školním roce 1897 – 1898 navštěvovalo školu 113 žáků, z toho I. třídu 42 a II. třídu 71.

- Mladý pan řídicí Broža pořádal s žáky také zajímavé školní výlety. Jeden z nich se uskutečnil 27. července 1898 v místě zvaném „Na Ouvarech“. Žactvo, oděné do stejnokrojů, vyšlo s hudbou od školy. Chlapce s bílými plátěnými čepicemi, bílými kalhotami a modrými kabáťci doplňovala děvčata v bílých šatech. Početnému, především rodičovskému publiku, byly zazpívány písně, předneseny básně, předvedeny hry a různé reje. Dítka byly odměněny pečivem a pro rodiče se vytočilo jeden a půl čtvrtky piva. „*Dlouho, dlouho zůstane den ten v paměti rodičů i dítek zapsaný*“, píše se v kronice.
- Složení učitelského sboru v té době: kromě řídicího učitele Vincence Broží působil na škole také podučitel František Čermák, který byl po složení zkoušky učitelské způsobilosti v Kroměříži jmenován definitivním učitelem od 1. 5. 1899. Dále na škole vyučovala industriální učitelka Karla Šmeralová a farář František Táborský. Vyučování bylo celodenní a začínalo v půl osmé.
- Každoročně se na škole konaly dvě „vizitace“. Koncem školního roku 1900 – 1901 navštívil školu „školdozorce“ z Velkého Meziříčí František Martínek a poté náměšťský děkan Augustin Forman, který v kostele zkoušel děti z náboženství.
- Dne 17. července 1901 uspořádal „pan řídicí“ - jak se mu tehdy všeobecně říkalo - školní výlet na Šmelcovnu. Tam šly děti pěšky, zpátky pouze do Maršova, odkud je odvezli sousedé Antonín Ráček č. 63 a Karel Ráček č. 5. „*Doma povoláno J. V. císaři třikrát „sláva“ a zapěna rakouská národní hymna*“, jak stojí psáno v kronice.

- Na počátku školního roku 1905 – 1906 došlo ke změně v pedagogickém sboru. Dosavadního podučitele Františka Čermáka, který byl přeložen do

Níhova, vystřídal Vladimír Prudík z Petrávče. Příčinou Čermákova vynuceného odchodu - s poznámkou v kronice: „*neblahé paměti*“ - snad bylo „zapletení se“ se zdejší učitelkou K. Šmeralovou, kterou později pojal za manželku.

- V roce 1907 odešel Vladimír Prudík do Březí a na jeho místo byl jmenován **Karel Cvrk**, dosavadní učitel v Černé, rodák z Chrástu v Čechách. Jeho jméno je oprávněně zdůrazněno, protože se na popud pana řídícího Broži aktivně zapojil do hasičského hnutí v obci, vedl v tom čase hasičskou kroniku, kterou obohacoval svými krasopisnými zápisy, které dodnes mohou sloužit jako vzor ukázky psaného písma.
- Od školního roku 1911 - 1912 byl jmenován prozatímním učitelem Josef Hladík, rodák z Kochánova, který po dvou letech odešel do Březského. V důsledku jeho odchodu bylo ve školním roce 1914 - 1915 zavedeno polodenní „válečné“ vyučování, které trvalo i nadále. Během I. světové války se žádné zápisy o škole v kronice nevyskytují, spíše je obšírně popisován vliv válečných událostí na místní dění.
- Válka konečně skončila. Její doznívání a nadšení ze samostatné republiky znamenalo první měsíce školního roku 1918 - 1919, kdy se téměř nevyučovalo. Teprve od začátku nového roku 1919 se obnovilo celodenní vyučování. Učitel Hladík se vrátil na své místo a novou industriální učitelkou byla ustanovena Anežka Konečná z V. Bíteše.
- Nastala radikální změna ve složení školní rady - s platností od školního roku 1920 - 1921 v ní církev nemá svého zástupce. Její složení t.č. bylo následující:

Josef Kozelek č. 12	předseda
Jan Jašek č. 27	náměstek
Vincec Broža	člen
Josef Hladík	člen
Jan Ruda	člen
Eduard Ráček	člen
- Dnem **1. března 1923** skončila pedagogická kariéra pana řídícího učitele Vincence Broži, který odešel do výslužby. Ve funkci správce školy jej vystřídal Josef Hladík, pomocným učitelem byl Jan Nechvátal z Krásněvsí a industriální učitelkou Alberta Malachová z Katova.
- Tuto kapitolu ukončíme jmenováním Karla Cvrka do funkce řídícího učitele Obecné školy v Křoví od 1. srpna 1924.

HASIČSTVÍ, JEHO LÁSKA I OSUDOVÉ PŘEDURČENÍ

„Stojíme na konci 19. století! Jak bude za sto let? A zda uchovají se paměti tyto až na konec století dvacátého? Kdo čísti bude zápisky tyto, dobře posoudí, co v krátké době sbor v Křoví dokázal. Pracovali jsme horlivě a statečně. Svornost bratrská byla naší vůdčí hvězdou a proto docílili jsme tak skvělých výsledků.“

Tato slova zapsal V. Broža vlastnoručně do Pamětní knihy hasičského sboru v Křoví, založené, stejně jako sbor, v roce 1896. „Pamětní sborník“ vydaný v květnu 2013 k 80. výročí úmrtí Vincence Brože obsahuje tuto pomyslnou odpověď:

„Naše odpověď po 114 letech Tobě, bratře Vincenci Brožo, na Tvoji skrytou otázku: Ano - uchovaly se paměti tyto, které jsi vlastní rukou i rukou ostatních bratří, hasičských kronikářů v Křoví, před více jak sto deseti roky pečlivě zaznamenal. Důkazem budiž nejen tento pamětní sborník vydaný na Tvoji počest, především ale, aktivní nepřetržitě pokračování v činnosti nejen Sboru dobrovolných hasičů v Křoví, ale též celého bítešského okrsku navazujícího na Tvoji „Brožovu župu č. 41“, tedy organizace, které jsi před více jak 110 roky se svými spolubratry zakládal.“

Vincenc Broža se stal členem sboru dobrovolných hasičů v roce 1891 ve Velké Bíteši, kde tehdy jako mladý učitel působil. Myšlence – být užitečný svým spoluobčanům při živelných pohromách – zůstal věrný až do své smrti v roce 1933.

VINCENC BROŽA ZAKLÁDÁ „HASIČSKÝ SBOR“ V KŘOVÍ

Navzdory velkému množství požárů, které v té době sužovaly obyvatelstvo měst i vesnic, dařilo se zakládání hasičských sborů na vesnicích a malých městech velice

obtížně. Zakladatelé byli většinou lidé vzdělaní – učitelé, faráři či lékaři. Přesto tyto, - pro mnohé sousedy zbytečné „novoty“ (v mnohých myslích spojené s útokem na obecní pokladnu) – často narážely na nepřekonatelný odpor. Podobné nálady panovaly také v Křoví. Situace se ale změnila v roce 1895, kdy na křovskou školu nastoupil mladý výpomocný učitel Vincenc Broža, nadšený a osudem předznamenáný, osvědčený „hasičský buditel“.

V roce 1895 měla obec Křoví 555 obyvatel v 78 domovních číslech, z nichž 57 mělo střechy doškové, 11 šindelové a 10 střech bylo kryto křidlicí. Je pravdou, že uvědomlejší sousedé již delší dobu pomýšleli na založení hasičského sboru, dokonce i na zakoupení stříkačky, ale prozatím zůstávalo vše jen „na papíře“. Dále cituji:

„Teprve roku 1895, v měsíci listopadu, obecní výbor, jenž téhož roku v život vešel a v němž zasedali:

<i>František Jašek</i>	<i>č. 49 starosta</i>	<i>Ignát Ventruba</i>	<i>č. 14 výbor</i>
<i>František Bartošek</i>	<i>č. 34 radní</i>	<i>Václav Vogt</i>	<i>č. 77 výbor</i>
<i>Josef Ráček</i>	<i>č. 23 radní</i>	<i>Jan Strach</i>	<i>č. 58 výbor</i>
<i>Jan Ráček</i>	<i>č. 15 výbor</i>	<i>Jan Bartošek</i>	<i>č. 57 výbor</i>
<i>Antonín Ráček</i>	<i>č. 63 výbor</i>		

povolavše do sezení nově přibylého nadučitele Vincence Brože, učinili rozhodné kroky k zaražení dobrovolného sboru hasičského v Křoví.

Zařizovací výbor sestával:

<i>Dp. František Táborský, farář</i>	<i>předseda</i>
<i>p. Vincenc Broža, nadučitel</i>	<i>zapisovatel</i>
<i>p. František Jašek, starosta obce</i>	<i>člen</i>

Stanovy byly vypracovány a kolky v obnosu 3,20 zl. věnoval pan farář. Na sklonku roku 1895 dostavil se do Křoví zástupce firmy na stříkačky a has. náčiní R. A. Smékala, Čechy u Olomouce, pan Frant. Haller, a obec smluvila s ním novou, čtyřkolovou stříkačku s veškerým příslušenstvím, s 5 kusy hadic, dvojákem a visutým navijákem za cenu 1050 zl.r.č.... Za členy činné přihlásilo se z obce 20 sousedů a mladíků, jak ukazuje seznam činných členů na konci této knihy zaznamenaný.“

Zdrojem těchto i následujících informací je především „**Pamětní kniha**“ hasičského sboru v Křoví, založená v roce 1896, se zápisy událostí od r. 1895 do r. 1939, dodnes v originále uchovaná. SDH i obec Křoví tak vlastní velice vzácnou relikvii, kterou bude nutno restaurovat a pečlivě uložit, nejlépe v archívu.

Opis úvodní pasáže pamětní knihy:
„Založena byla r. 1896, za panování Jeho Veličenstva Františka Josefa I. císaře rakouského;
Místodržitele: Svobodného pána Spens – Bodena
Hejtmána: Františka Freye
Starosty obce: Františka Jaška
Starosty sboru: Dp. Františka Táborského, faráře
Náčelníka: Vincence Brože, nadučitele...“

ZAČÁTKY HASIČSKÉHO SBORU V KŘOVÍ

Počáteční nadšení

Ihned po založení sboru chtěl V. Broža začít s teoretickým i praktickým výcvikem, ale bránilo tomu několik úředních formalit. Zejména – nebyly schváleny stanovy, a proto, „...*aby členové činní mohli býti cvičeni a též se shromažďovati...*“, rozhodlo c. k. hejtmanství, že zdejší hasiči budou považováni za „odbočku spolku“ Osové Bítýšky (tehdy psáno Bytýšky). Broža se pustil s nadšením do práce a ihned začal s teoretickým výcvikem ve škole: nácvik signálů a povelů, čtení stanov a j. Praktický výcvik probíhal na volném prostranství u hřbitova a „Na Drahách“. Cvičilo se jedenkrát měsíčně.

Potíže s novou stříkačkou

V lednu roku 1896 přivezl zástupce firmy R. A. Smékal do obce slíbenou novou stříkačku, kterou také na místě početným přihlížejícím ihned předvedl. Výsledek byl nepřesvědčivý - pro většinu diváků spíše zklamáním. Mnozí z nich si mysleli, „...*že bude vodu nejméně do mračen metati...*“, ale bohužel, dle většiny přihlížejících dopadla zkouška špatně. Zástupce firmy s panem řídícím B. se dostali do trapné situace a měli „lidu“ co vysvětlovat. Lid se však nedal a požadoval po zástupci firmy „konfrontaci“ se stříkačkou Osové Bítýšky. „Pakliže jí ta naše nebude rovna, můžete si ji vzít zpět“, znělo mínění lidu. Vzniklá situace samozřejmě potěšila novotám nepřející sousedy, jejichž oušklebky a pomluvy drásaly mysl mladého pana řídícího. Ale kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp:

V červenci, při účasti na výletu bratrského sboru v Osové Bítýšce, byla také provedena zkouška porovnáním obou stříkaček, „...*při čemž se ukázalo, že naše stříkačka nejen dále nese, ale i dokonalejší konstrukce jest. Zkouškou tou byla ústa pomlouvačů zacpána.*“

Stanovy schváleny, výbor zvolen

V červnu téhož roku byly vráceny schválené stanovy a zvolen výbor a náčelnictvo:

P. František Táborský	předseda	Vincenc Broža	náčelník
Jan Ráček	místopředseda	František Jašek	podnáčelník
Josef Ráček	člen	Jan Holánek	četař
Antonín Ráček	člen	Jan Pololáník	četař
Josef Jašek	člen	Karel Habán	náhradník
		Karel Sigmund	náhradník

První výjezd

„Slavnostního křtu“ se novému hasičskému sboru dostalo dne 16. listopadu 1896 při požáru v Příbyslavicích, kdy v půl desáté ráno zazněla trubka podnáčelníka Jaška oznamující „požár přesporní“. Novému sboru slouží ke cti, že během krátké doby bylo 10 mužů (Broža, Jašek, Bílek, 4x Ráček, Sedlák, Sláma a Štika) vyzbrojeno a připraveno k odjezdu. Stříkačka byla tažena koňmi bratrů Jana a Tomáše Ráčkových a do „lejty“ zapřáhl Jašek Josef. Mužstvo, které „spěchalo pěšky“, dorazilo na místo požáru dříve než sbor velkobítešský a vynášelo předměty z hořícího stavení. Zajímavé bylo rozmístění stříkaček obou sborů, které dorazily téměř současně – po dohodě náčelníků dodávala bítešská stříkačka vodu křovské, která pak dvěma proudy „vodu do ohně metala“. Tímto zásahem si křovští hasiči získali první veřejné uznání.

Obec odevzdává stříkačku hasičskému sboru

Začátkem roku 1897 dostal sbor novoroční dar od obce, která jej zajistila odevzdací listinou znějící: „Odevzdání hasičské stříkačky a budovy či skladiště.“

Obecní výbor v Křoví se na svém zasedání dne 31. prosince 1896 usnesl, že odevzdá 3. ledna 1897 stříkačku a skladiště u obecního rybníka v úplnou správu zdejšího dobrovolného sboru hasičského. Pořízovací cena stříkačky byla 1050 zlatých. Firma R. A. Smekal však slevila 30 zlatých za platbu v hotovosti, na kterou si obec půjčila 1000 zlatých od kontribuční záložny v Náměšti.

Činnost sboru se zdárně rozvíjí

Na počátku roku 1897 bylo evidováno 21 aktivních členů, z toho jeden z Katova. V průběhu roku byl 1 člen vyloučen, 3 členové byli odvedeni k vojsku a jeden nově přistoupil, takže ke konci roku měl sbor 17 aktivních členů, kteří si na své útraty pořídili nové parádní blůzy. Sbor se zúčastnil devíti bohoslužebných obřadů, absolvoval 5 cvičení teoretických (signály, složení stříkačky, počínání si při požáru atd.) a 10 cvičení praktických se stříkačkou.

Bratři hasiči postupně přesvědčovali ostatní spoluobčany a zejména některé „zaryté“ sousedy, „...že sbor hasičský nejen těžký úkol plní rád a z lásky k blízkým, ale i zábavnou chvílí a příjemným den spoluobčanům dovede připravit...“.

Dne 10. ledna 1897 uspořádal sbor ples a v průběhu roku též výlet na „Ouvary“. K ohni vyjel sbor čtyřikrát – do Křižínkova, Pánova, Svatoslavy a „do neznáma“ (hořelo prý až v Březníku a sbor se z císařské silnice vrátil).

Ne všichni sousedé sboru přejí

Přes tyto výše uvedené nesporné klady se činnost sboru nesetkávala vždy jen s uznáním, spíše naopak – mnohdy narážela na nepřejícnost a nepochopení. Pouze velké nadšení a přesvědčení pana řídicího učitele Vincence Broži o správnosti věci, ke kterému vedl i své spolubratry, umožnilo další existenci hasičského sboru. Bohužel, tak tomu bývalo dosti často v našich končinách, nové věci se prosazovaly jen velice

těžko. Často převažovalo soukromé „blaho“ nad obecným, a proto tím více vyniká záslužná a cílevědomá buditecká činnost bratra Vincence Broží.

Obtížnost situace, ve které se sbor nacházel, nejlépe vystihují slova kronikáře:

„Sbor hasičský chce na započaté dráze dále pracovati a své členy v kázni tužiti a v potřebných vědomostech cvičiti. Nepřízně křiklounů a zpátečníků si nevyšímá. Prázdný sud nejvíce hluku nadělá a tak počíná si ten, který ani halěřem na potřeby sborové nepřispěl, ale nevymáchaným jazykem o sbor se přece otírá. Nechtě vymírají takoví přítelíčkové naši a skrývají se jako žáby do bahna, z něhož občas jen zakuňkají. Všechna čest a chvála nechtě náleží těm, kteří nás v dobré snaze naši podporují a přáteli spolku jsou.“

BROŽOVY SNAHY O ZALOŽENÍ OKRESNÍ ŽUPNÍ JEDNOTY

Rok **1898** byl významný tím, že většina spolků vzdávala čest výjimečnému státnímu jubileu - padesáti letům panování Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. V den jeho 68. narozenin dne 18. srpna uspořádal sbor „slavnost v Křoví dosud nevidanou“. Pro bratry hasiče okresu velkobítešského byla však důležitější usilovná snaha Vincence Broží a některých jeho spolubratřích o založení okresní župní jednoty:

„I snažili jsme se předně pro veškeré hasiče okresu Velkobýtešského župní jednotu zaraziti, jejíž stanovy již od r. 1894 schválení došly...“, píše vlastnoručně V. Broža v hasičské kronice.

Již v létě minulého roku svolal náčelník Broža jako zřizovatel, místní i okolní sbory do Velké Bíteše na veřejnou schůzi, na které chtěl projednat „potřebnost“ župy pro okres velkobítešský. Všechny „venkovské“ sbory vyjádřily svůj souhlas, pouze bítešský, se svým náčelníkem Janem Vorlem, byl „se vši vehemencí“ proti. Přesto proběhly volby do župy – předsedou se stal K. Koranda, učitel z Čikova, a župa již po páté požádala za přijetí do svazku Ústřední jednoty hasičské. „Hlava českého hasičstva na Moravě a ve Slezsku odpověděla opět záporně. Pan **Titus Krška** vyhověl přání jednoho sboru (bítešského) a **žádost jedenácti sborů zamítl**. Učitel Koranda se vzdal předsednictví a zakladatelé se ocitli opět ve výchozím bodě.

Neústupnost jedné osoby tak opět zhatila Brožovu více jak pětiletou snahu.

„Ve věci té vyměněno bylo více ostrých dopisů, ano i zpráv novinářských. Ústřední jednotu nazývá sbor, jež není ve svazku Ús. J. - divokým - ! náčelník důrazně a s pohrůžkou p. T. Krškovi zapověděl; neb je ten sbor divoký, který takové vlastnosti má, sbor čilý, činný a snaživý pojmenování toho trpěti nemůže a nesmí. Vždyť my chceme býti ve svazku župním i ústředním, ale nikdy dle libovůle některých pánů.“

V roce **1902** bylo mnohaleté úsilí Vincence Brože přece jenom završeno, byla založena samostatná župní jednotka okresu velkobítešského a V. Broža zvolen župním dozorcem. Starostou župy byl zvolen Karel Hustý.....

Ve funkci župního náčelníka sepsal a tiskem vydal svým nákladem **Dějiny župy** ve dvou dílech zahrnujících období 1909 až 1929.

Sepsal instrukční příručky **Návod k výcviku hasičstva**, **Pochody a signály** (1929) a **Hasičské proslovy a písně** (1926 a 1927).

SEN O ROZVOJI HASIČSTVA SE JEN OBTÍŽNĚ NAPLŇUJE

Nevídané bratrské sdružení

Jak uvedeno v předchozí kapitole, probíhalo v „jubilejním“ roce 1898 velké množství té době poplatných oslav na počest 50ti let panování Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. Jedné takové velké slavnosti, pořádané dne 21. srpna ve Velké Bíteši, se zúčastnil také křovský sbor, kterému vyšli Bítešští s hudbou naproti. Společně se zúčastnili mše svaté, slavnosti na náměstí a odpoledního výletu v „modřínovém háji“. Při této příležitosti vystoupil sbor křovský „taktně a secvičeně“ před širší veřejností a byl vyššími hodnostáři chválen a „lichotivými slovy“ zahrnován. Na oplátku byl bítešský hasičský sbor zase pozván do Křoví na výlet v „Ouvařích“, konaný dne 4. září. Po radostném přivítání v „utěšené lesní prostoře“ se rozprudila čilá, nenucená zábava při hudbě, tanci, zpěvu a dešti...

„Sbor bytěšský a křovský slavili bratrské sdružení, což navzájem přislíbeno s obou stran. Kéž by vždy tak bylo! Mohlo již dávno vésti ke skvělým výsledkům.“

Tak zní zápis kronikáře, který v mnohých z vás jistě evokuje vzpomínky na dávné sousedské spory. Jako odůvodnění závěrečného povzdechu kronikáře uvádím příklad sporu o louku „Dlapku“:

Na počátku roku 1673 způsobilo velké pozdvižení v radě města Velké Bíteše zjištění, že „...sousedé z obce Křoví klidně vymezili louku Dlapku, od starodávna k městu patřící, k pastvě přidělených vojenských koní tak, jako by byla zcela jejich majetkem...“. Hořkost bítešských „moudrých a opatrných“, tedy purkmistra i konšelů, byla částečně ukojena až zápisem do starobylé knihy pamětní:

„...A protože Křované...nejsou hodni, aby se jim od města zdejšího, nyní i budoucně, i na časy věčné nějaké dobrodiní – leč by to dobře městu tomuto vynahraditi uměli – proukazovati mělo...též oni proti městu nenáležitě bez všech příčin povstali, v řádném sousedství dobrým býti nechťce...nýbrž jako jinší neznabohové a křivopřísežníci v klamu, podvodu a ve fortelu postiženi a popadeni jsou, takže sami za to ustydnouti se museli...“.

Čtenář jistě uzná, že po více jak dvou stech letech se křovským bratrům hasičům v čele s náčelníkem Brožou podařilo vnést do vzájemných vztahů jistý pokrok. Vlivem všech těchto událostí v průběhu staletí si Křoví vydobylo uznání jako samostatná obec v pravém smyslu slova - pro svoji svéráznost, pokrokovost a jakési výsadní postavení mezi ostat-

ními vesnicemi – říkalo se, že je to „republika v republice“. Snad proto i dodnes nazývají Křovští své bítešské sousedy - „frakaři“. Možná jim trochu záviděli jejich po paty sahající dlouhé kabáty, ve kterých se dostavili i na místo jednání při sporu o louku „Dlapku“.

Blahopřejný telegram Jeho Veličenstvu

Dne 2. prosince 1898 vyvrcholily slavnosti na počest panovníka a Jeho Veličenstvu byl z Křoví odeslán do Vídně následující telegram:

„Vysoké c. a k. kabinetní kanceláři ve Vídni!

Obec Křoví na Moravě a její spolky: hasičský, záloženský a besídkový sklánějící se v duchu před trůnem Nejjasnějšího zeměpána přednášejí hold k 50-té výročníci požehnané vlády, slibují věrnost a oddanost k trůnu se svorným následováním hesla: „Spojenými silami!“

Po krátké době došla z c. a k. hejtmanství odpověď:

„Představenstvu obce v Křoví!

Na nejvyšší rozkaz jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva podle výnosu jeho Excellence pana předsedy ministerstva ze dne 6. prosince 1898....vyslovuji obci Křoví a jejímu hasičskému, záloženskému a besídkovému spolku, za telegraficky jeho c. a k. Apoštolskému Veličenstvu projevený loyální hold z nařízení Jeho Excellence pana c. a k. místodržitele na Moravě ze dne 10. prosince 1898....Nejvyšší dík!

Velké Meziříčí, dne 16. prosince 1898. C. a k. okresní hejtman Frey mp.

Vincenc Broža uražen místními konšely opouští sbor

Po pětileté usilovné práci si V. Broža čím dále tím více uvědomoval, co práce a starosti již bylo vynaloženo. Stále však nemohl být plně spokojen, stále jej trápily pochybnosti - zvláště, když nepochopení mnohdy vycházelo přímo od představitelů obce. Dobovou situaci nejlépe vysvětlí slova V. Broži, která zapsal do kroniky:

„...Než statečně přestáli jsme dobu tu...a kolik tisíc majetku zachránili jsme, nelze ani udati. Když však nedávno představenstvo obce sprostým a nezaslouženým způsobem urazilo nadučitele t.č. náčelníka sboru, vzdává se tento náčelnictví a odkládá pero i zbraň na tak dlouho, dokud takoví muži v čele obce stojí, jako nyní. Opouští sbor nerad, ale jednati jinak nemůže. Vřelé díky vzdává všem, kdo ze členů důvěru mu věnovali a v těžkém povolání horlivě a poslušně dobrovolný úkol řádného hasiče plnili.“

Rok 1900 – konec 19. století

Situace se postupně zklidňovala, sbor si však stále ještě získával větší uznání a pochopení za hranicemi obce. Například v lednu 1900 pořádali křovští hasiči ples v Křižínkově, jenž se nad očekávání „skvěle“ vydařil. Hudba

doprovodila „bodré naše hasiče“ z Křoví až do Křižínkova, kde je uvítali představitelé obce a doprovodili do hostince A. Dvořáčka. O ples byl mimořádný zájem a „cizí“ obec tím dala najevo, jak umí ocenit zásluhy a práci dobrovolného hasiče, „*který za svou krušnou práci tržít často nevděk a urážky tam, odkud toho nejméně očekává*“.

Dne 28. října se náčelník V. Broža spolu s dalšími čtyřmi bratry zúčastnil pohřbu starosty Ústřední jednoty hasičské Tita Kršky ve Velkém Meziříčí. Zesnulému tak vzdalo čest více než tisíc hasičů z mnoha sborů – blízkých i vzdálených.

BROŽA ZAČÍNÁ BÝT KONEČNĚ CHÁPÁN

Situace se postupně mění k lepšímu

V novém obecním zastupitelstvu, ve kterém zasedají také bratři hasiči (Karel Ráček - starosta obce, Antonín Ráček, Jan Pololáník, Antonín Minařík a Jan Ráček), získává V. Broža jednoznačnou podporu pro svoji práci. Hned na prvním zasedání představitelů obce v listopadu 1901 dochází k historickému zlomu ve vzájemných vztazích a hasičskému sboru je přidělena parcela na výstavbu „velenutného“ skladiště. Stříkačka je dosud uskladněna u Ignáce Součka pod kůlnou.

STAVBA HASIČSKÉ BUDOVY

Již 27. listopadu 1901 svolává trubač K. Ráček bratry hasiče k práci na úpravě místa pro stavbu hasičské budovy. V místě budoucího staveniště mezi potokem a cestou se nacházel skalnatý výběžek, který musel být odklizen. Úpravy prostranství se zúčastnili také nečlenové sboru, takže hned první den pracovalo na staveništi 22 občanů dopoledne a 25 odpoledne. Odstraněnou zeminu odvážely 3 páry koní ráno a 5 a ½ páru odpoledne. Přesto, že lidé pracovali zdarma, bylo jejich úsilí nevdané a za 2 a ½ dne byl pahrbek srovnán.

„Stále se však najdou tací, kteří se založenýma rukama na naše počínání s pohrdáním pohlíží“, stěžoval si často náčelník Broža, ale nakonec – pln nezdolného optimizmu – prohlašoval: „Krácejme mužně vpřed, protože v práci a vědění je naše spasení“, a pod jeho bujarým knírem se objevil sotva znatelný úsměv. Nezapřel v sobě pana řídícího a pokračoval: „Tužme se, pracujme a postavme si budovu slušnou, která by jak sboru, tak obci ku cti sloužila.“

„Stavební dříví“ bylo pořízeno velice levně, ne-li úplně zdarma, tímto zajímavým způsobem: v panském lese se dřevo přidělovalo zájemcům tzv. „licitováním lesních numer“. Předseda hasičského sboru požádal „licitanty“, aby na vyhlášené numero nepřihazovali, čímž je hasiči (potažmo obec) obdrželi za cenu, za jakou bylo vyvoláno. Obvykle byla „vylicitovaná“ cena více jak dvojnásobná.

Broža – iniciátor stavby – si byl také dobře vědom obtížností spojených s jejím financováním, a proto bylo podáno 10 žádostí o podporu:

1. Jeho Veličenstvu císaři pánu Františku Josefovi I.
2. Jeho excellenci Jindřich Haugwitzovi, hraběti na Náměšti
3. Jeho milosti Karlu Haugwitzovi, hraběti na Osovém
4. Pojišťovně Unio Catholica
5. Pojišťovně hasičské v Brně
6. Pojišťovně Assicurazio Generali v Tersu
7. Kontribučenskému fondu v Náměšti
8. Pojišťovně moravsko – slezské v Brně
9. Zemědělské radě v Brně (český odbor)
10. Panu Metoději Rejtharovi staviteli v Rosicích

Dále bylo podáno dalších 5 žádostí osobám soukromým: J. Feilovi, soudnímu radovi ve V. Byteši; R. Střechovi, notáři ve V. Byteši; K. Veselskému, advokátu ve V. Byteši; p. Czermakovi a p. Kohnovi, majitelům cihelen v Brně.

Ještě jedna zajímavost, která stojí za zmínku a svědčí o všeobecném rozhledu Vincence Broží: při urovnávání terénu pro novou „hasičku“ byly nalezeny „popelnice“, které **náčelník zaslal do Brna k odbornému archeologickému posouzení**. Takový postup může být příkladem i současným stavebníkům.

Nastává zásadní obrat v myšlení

Nejen, že někteří „sousedé“ podporují stavbu finančně, ale mnozí zdarma sami přivážejí materiál. Kamení bylo dovezeno, písek na hromadě, vápno vyhašeno, základy vykopány a zednický mistr František Beran z Osové Bytýšky mohl zahájit stavbu. Stalo se tak dne 2. března 1902. Zpočátku pracovali na stavbě 4 zedníci, později byl jejich počet rozmnožen tak, že do 6. července bylo dosaženo „glajchy“ a tesař Jan Štika mohl zhotovit a zalaťovat vazbu. Ta byla pokryta křídlicí od Kohna z Brna na straně ke kostelu a od Rejthara z Řičan na straně opačné. Po provedení vnitřních a vnějších omítek, osazení oken a dveří i dokončení posledních úprav zde stála budova hasičského skladiště v „celé úplnosti“. Byla 10 m dlouhá, 7 m široká a skládala se ze dvou částí: ze skladiště pro stříkačku, lejtů a hasičské náradí a ze „světničky pro mužstvo, ve které se počítalo i s umístěním knihovny. Budovu zdobil štít s výklenkem, ve kterém byla umístěna soška sv. Floriána, patrona hasičů, kterou darovala Josefa Ventrubová na památku zesnulého manžela, příznivce hasičského sboru.

Slavnostní svěcení „hasičky“

Byl krásný letní den - 24. srpna 1902. Do Křoví se sjížděly „sbory bratrské“ z Deblína, Svatoslavi a Velké Bíteše se všemi svými členy, aby doplněny asi dvěma

tisíce přihlížejících z místa i širokého okolí se zúčastnily slavnostního svěcení hasičky, stříkačky a sošky sv. Floriána. Obřad svěcení vykonal místní kněz P. František Táborský, který v navazujícím kázání vyzdvihl pěkný zvyk křesťanských rodin zdobit své domy sochami i obrazy sv. patronů a pojednal o životě sv. Floriána.

Následovala bohoslužba a požehnání v místním chrámu Páně sv. Petra a Pavla a návrat k hasičce, kde pronesl řeč náčelník V. Broža. Vyzvedl „mravenčí přičinlivost“, četných milodárců, nezapomněl na přičinlivost mnohých pilných rukou, „...díky čemuž jest tato budova postavena,“ a dále uvedl a také do kroniky zapsal:

„Dílo to hlásati bude provždy potomkům, jak předkové jejich svorně a nezištně pracovali pro sbor a tím i pro obec.“

Ke konci svého vystoupení děkoval V. Broža a společně se sborem provolával „sláva“ a „nazdar“ všem dárcům, na prvním místě však Jeho Veličenstvu císaři pánu za dar 100 K. Potom se rozproudila „milá zábava, která až do rána v dobré náladě potrvála“.

Přes zásadní obrat ve vztahu občanů k hasičskému sboru se přesto i po této vydařené slavnosti objevil hanlivý článek, ve kterém „ruka nicotná napsala o tom do novin tolik kalu a špíny, že s oškřivostí článek ten čten a s opovržením od veškerého obyvatelstva odsouzen byl“. V zápise do hasičské kroniky za rok 1902 pan řídící Broža mimo jiné poznamenal:

1. Postavili jsme si krásné skladiště.
2. Docílili jsme župu pro soudní okres Velká Byteš.
3. Jsme všichni pojištěni u hasičské vzáj. pojišťovny.

BOJ NÁČELNÍKA POKRAČUJE

Snaha o založení knihovny

V době sílícího národního povědomí se začaly mnohé sbory kromě svého původního poslání věnovat také šíření osvěty a všeobecné vzdělanosti. Je zcela logické, že pozadu nemohl zůstat ani sbor křovský. Zejména, když v jeho čele stály takové osobnosti jako vzdělaní učitelé V. Broža a K. Cvrk, v té době jednatel a kronikář sboru, který také do hasičské kroniky krasopisným písmem zapsal: „...mnohé sbory zakládáním knihoven a čítáren, rozšiřováním pokrokových listů a novin, čelí alkoholu a karbanu a podporují naše obranné národní instituce „Ústřední Matici Školskou“, Matici Brněnskou a j.“.

První krok učinila chasa darováním části čistého zisku z hodů v roce 1907 a předáním výtěžku za vydražený doutník Ú.M.Š.? Nadšení „učitelé“ uvažovali dále: „Pár korunek dá sbor, snad i obec přispěje, něco se může vybrat na zábavách, svatbách aj., požádáme knihkupce a naše příznivce a náš člen Švanda zhotoví slíbenou skříň...“

Ve prospěch knihovny sehráli ochotníci dne 20. listopadu 1909 divadelní představení „Kandidáti ženitby“, které režíroval učitel Hladík. V té době již knihovna obsahovala 47 vázaných knih: sbor zakoupil 16 knih, nadučitel Broža daroval 10 a učitel Cvrk 9. Knihy darovali i někteří učitelé z V. Bíteše a okolních obcí.

Nepochopení či závist?

Když v roce 1907 dostal sbor děkovný dopis od Obecního úřadu ve Svatoslavi za pomoc poskytnutou při požáru, domníval se náčelník Broža, že snad tento „jistě zavře ústa nám nepřejících, již řekli, že 150 K podpory od zemského výboru nám nepatří, poněvadž je nás hrstka...“. Nezavřel. Následná polemika v „Hlasech“ ukázala, jak nízce smýšlí několik „také bratrů“ hasičů.

Uznání Brožových zásluh

Dne 2. února **1908** byl na členské schůzi za mimořádné účasti 16 členů jmenován náčelník nadučitel **Vincenc Broža prvním čestným členem** sboru hasičů v Křoví. Ten snažil se svou nezdolnou aktivitou strhnout k činnosti a vzdělávání i ostatní členy. Přednášel v „zimní hasičské škole“ o tlaku vzduchu, o zachraňování z hořícího stavení, procvičoval signály atd. Školení doplňoval jednatel čtením odborných, poučných i zábavných článků z Ochrany hasičské. Výbor rozhodl o odebrání časopisu „Vzdělání lidu“, který bude u jednatele k zapůjčení.

Vyzvednutí „skladiště“ do poschodí

První úvahy mají svůj počátek již v roce 1912 a jsou dány potřebou najít důstojné místo pro knihovnu, jejíž obsah se nečekaně rozrostl. Pro mnohé vzbuzovala nadstavba představu tolik potřebného důstojného společenského sálu. Byly vytisknuty „cihly“, jejichž prodejem se měla získat část finančních prostředků. Byly také podány žádosti čtyřem pojišťovnám, tři z nich poslaly po 20 Kč a slíbená byla také zemská podpora 100 Kč. V následujícím roce přispěla pojišťovna Slavia 15 Kč, ale prodej cihel stále vázl. Ještě v roce 1914 si stěžuje kronikář Josef Hladík: „Cíle svého, vyzvednutí skladiště na poschodí, jsme nedosáhli. Představenstvo obecní, v němž zasedá přes polovic členů hasičského sboru, postavilo se proti“.

Nad Evropou visí hrozba

Rok 1914 přinesl ve své druhé polovině to, co nikdo nečekal.

„Když časně z rána zavřil buben, by ohlašoval všeobecnou mobilizaci, tu sevřela se bolestnou předtuchou a očekáváním věcí neznámých všechna srdce“.

Tato slova kronikáře svědčí o prožívané úzkosti - **I. světová válka** se všemi svými hrůzami začala. Z křovského sboru narukovali:

Bartošek Antonín, Svoboda Antonín, Karmazin Josef, Ráboň Eduard a učitel Cvrk Karel.

Pod dojmem kanonády hřmící nad Evropou se zastavila veškerá spolková činnost. Přesto vykázal sbor v tomto roce slušnou aktivitu. V roce 1915 byli přímo na frontě: Bartošek Ant. č. 35 a pokladník Svoboda Ant., v zajetí pak: Karmazin Josef, Bartošek Ant. č. 52 a Švanda Ant. Do válečné vřavy byli připraveni v záloze: Jašek Josef, Ráček Jan, Kozelek Josef a Ráboň Eduard. V lednu 1916 nastoupili

vojenskou službu: četaři Minařík Antonín a Ráček Karel st. a sborníkem Ráček Karel mladší.

Na tento smutný a nešťastný rok připadlo 20ti leté jubileum založení Sboru dobrovolných hasičů v Křoví. V roce 1916 vstoupili do válečných bojů další bratři: Ráček Karel, četař; Ráček Karel, zbrojmistr; Minařík Antonín, četař; Hladík Josef jednatel a Ráček Václav. Koncem roku 1917 posílá pokladník Antonín Svoboda pozdrav z fronty s novoročním přáním a V. Broža zapisuje:

„Kěž vyplní se přání jeho i nás všech: Mír v roce 1918.“

V NOVÉ SVOBODNÉ REPUBLICE

Je těžké vcítit se do mysli pana řídícího učitele a náčelníka Vincence Broži, zralého muže v nejlepších letech, a zjistit, co asi prožíval v pozdních večerních hodinách roku **1918**, když se do vesnice donesla zvěst, že byl vyhlášen samostatný československý stát. Učitelé byli vždy ve své většině loajální ke státnímu zřízení, vřady V. Broža ještě před dvěma roky děkoval císaři za dvojnásobný finanční dar pro sbor. Přesto, pro člověka jeho ražení – inteligentního, pracovitého a neokázale obětavého pro společnost – musel nový svobodný stát Čechů a Slováků vzbuzovat oprávněné naděje nejen pro jeho učitelské poslání, ale také pro spolkovou činnost. Jistě se zasníl a promýšlel budoucí aktivity sboru dobrovolných hasičů v nových podmínkách.

Zajisté v této chvíli stál náčelník v čele svých bratří hasičů, kteří „zalarmovali“ obec a uspořádali manifestační průvod s osvětlením, kdy za zpěvu národních písní byla provolávána sláva T.G. Masarykovi a prezidentu Spojených států Wilsonovi. Po proslovu náčelníka se průvod ještě jednou vydal obcí, účastníků neustále přibývalo a vše bylo zakončeno zábavou v hostinci „U Urbánků“.

Bezmezná radost byla pokažena epidemií „španělské“ chřipky, která postihla téměř všechna stavení. V některých domech si zákeřná nemoc vyžádala i dvě oběti. Tak skončil mladík z hasičského dorostu 16-ti letý Jan Skula i jeho stejnojmenný otec, bývalý hasič.

Nadšení nebere konce

Dne 4. července 1919 vyrazili „Křovští“ na čtyřech ověšených vozech, dekorovaných prapory, do Velké Bíteše, aby se zúčastnili manifestační schůzky za českou samostatnost. Nádherná slavnost, nepřehledné zástupy promísené národními kroji, proslovy poslanců, zpěvy národních písní – to vše zanechalo dojem nesmazatelný. Účast bratrů hasičů byla samozřejmá.

Ke konci roku V. Broža zapisuje: *„Nastává nám nyní doba klidné práce. Chopme se jí nejen v domácnosti a na polích, ale i v životě veřejném v obci a spolecích. Dokažme, že jsme zralí pro tuto svobodu, již nám, krví a strádáním naši vojáci, legionáři s prezidentem vybojovali. Naši dobrovolníci „Křováci“ získali si pochvaly od národní jednoty.“*

Co s nabytou svobodou?

Získat svobodu je obtížné, ale často je mnohem těžší umět s ní rozumně naložit. Pročítáme-li téměř stoleté zápisy v kronice křovských hasičů, žasneme nad jejich filozofickou úrovní a trvalou platností jejich myšlenek – zejména pro „dobu svobody“, kterou dnes prožíváme:

„Byli jsme se za svobodu...a když jsme ji dosáhli, děti našich otců nevědí co s ní. Tak mnohý byl zklamán za ten rok, tak mnohému pohrává trpký úsměv na rtech. Tak mnohý trpce žaluje na republiku. Buďme upřímnými. Republika nás zklamala? A proč a čí vinou? Vinou naší. Hlavu ale věšeti nebudeme...Jsme zvyklí práci...Přečkali jsme jeden rok po válce, přečkáme i ostatní a svobodu si uhájíme. Ovšem nějakou tu oběť musí každý přinést, nenechte své srdce úplně zatrdit a ovládnout bankovkami, ponechte tam také trochu citu pro bližní.“

Jistě se mnou bude Vážený čtenář souhlasit, že po těchto slovech nezbývá, než se sklonit před **průkopnickou osvětovou prací Vincence Broží v Křoví**, když takto uvažovala většina prostých bratří hasičů, ale též ostatních občanů.

Bohužel, ještě v roce 1921, kdy drahota dosahovala závratné výše (kůň stál až 30 tisíc K, kráva 15 tisíc, boty 400,- K), nebyla situace v naší samostatné republice jednoduchá, a proto je poučné citovat z dobových zápisů místních hasičů: *„...Jsme všichni lidé, a kdyby bylo tolik lásky jednoho k druhému, kolik je nenávisti, byl by svět ihned rájem.“*

Činnost pokračuje a sbor se rozrůstá

O Brožově průkopnické práci mimo jiné svědčí, že již v roce 1920 byly do sboru přijaty první ženy: Pololáníková Marie, Holánková Anežka a Kozelková Marie. V roce 1921 byla upravena hasičská budova s přiléhající zahrádkou a postavena zeď u potoka. V roce 1925 bylo složení hasičského sboru následující: 1 čestný člen, 23 činných členů, 29 zakládajících členů a 6 sester.

Sjezd československého hasičstva

Dne 5. července roku 1925 se v Brně konal sjezd čl. hasičstva, kterého se zúčastnilo 17 bratří a 4 sestry z křovského sboru. Vyjeli na autě ozdobeném květinami a domů si přivezli nezapomenutelné zážitky z průvodu městem, když tisícovkám dobrovolných „obránců majetku a životů bližních“ přihlíželo početné obecenstvo, projevující své nadšení bouřlivým provoláváním „sláva“ a „zdar“.

Samaritánská služba

V roce 1926 se navštěvovalo 6 bratří a 2 sestry samaritánskou školu ve Velké Bíteši (změna pravopisu) a 6 bratří se zúčastnilo sjezdu samaritánů ve Velkém Meziříčí. Samaritánská služba pomáhala při úrazech - *„žel není léčebných*

prostředků...“, stěžuje si kronikář Cvrk. V obci je také 13 členů Československého červeného kříže zapsaných v organizaci ve Velkém Meziříčí, kteří doufají, že v příštím roce bude založen spolek pro okres velkobítešský a tím se počet členů značně zvýší.

Střípky z další činnosti

- Dne 24. července 1927 byl uspořádán výlet na cvičišti. Téhož dne se několik bratří na „pozvání Stavebního družstva a Tělovýchovné jednoty Sokol k bratrské spolupráci“, zúčastnilo slavnosti **položení základního kamene sokolovny** ve Velké Bíteši.
- 14. členů sboru se sešlo na **uvítání pana prezidenta** T.G. Masaryka ve V. Bíteši.
- Při příležitosti desátého jubilea vzniku samostatného státu přednesl u „Lípy svobody“ bratr župní starosta Broža „krásná a vybraná slova z dob roboty a o dějinách národa Českého“. Při této příležitosti požádal obecní zastupitelstvo o brzké postavení **pomníku padlým** ve světové válce 1914 – 1918.
- Náčelník V. Broža a F. Padrta se zúčastnili otevření hasičského domu v Ořechově.
- Přelomovým dnem byl 13. prosinec roku 1930, kdy byla odhlasována **stavba „hasičského domu“**.
- Dne 19. července 1931 byla obec Křoví (resp. křovští hasiči) pořadatelem **sjezdu „Župy č.41 okresu velkobítešského“**. Do vesnice, vyzdobené asi dvěma desítkami praporů, se již od časného rána sjížděli bratří hasiči ze sousedních sborů, aby potom všichni společně, s hudebním doprovodem, odešli k „Lípe svobody“. Tam uvítal všechny přítomné župní starosta V. Broža. Zvláště byl přivítán delegát Moravské zemské hasičské jednoty – bratr Rauš. Po proslovech se průvod odebral do školy, kde se konala župní valná hromada za účasti 28 delegátů z 26 sborů. Následoval společný oběd a o půl druhé okrskové cvičení. Po cvičení se rozproudila příjemná zábava u Lípy svobody.
- Týden nato vzplál za silného větru **velký požár** v sousedním Křižínkově. Přes úspěšný zásah, kdy muselo být použito 150 m hadic proti svahu, se opět našel člověk, který neváhal „zostudit“ práci dobrovolných hasičů v časopise „Velkomeziříčsko. Sbor podal stížnost prostřednictvím právníka a „všechny nepravdy“ byly v novém čísle opraveny, omluvila se i sama redakce.
- 17. července 1932 se 7 bratří zúčastnilo krajského sjezdu ve V. Bíteši.

STAVBA HASIČSKÉHO DOMU

Rok 1933 měl být podle tehdejšího kronikáře Antonína Šebka zapsán „*zlatým písmem v knize s mramorovými listy a s vykřičníkem pro historii*“. Dne 4. dubna bylo po pětihodinovém komisionálním řízení definitivně rozhodnuto o povolení stavby hasičského domu. Velké zásluhy se připisují „milému“ bratru dr. Žákovi, jehož přičiněním byly završeny 3 roky trva-

jící snahy o povolení stavby „důstojné“ budovy, o níž snili bratři již v předválečných letech. (Pozn.: Stavba byla odhlasovaná 3.12.1930). První nezbytný krok byl učiněn, ale to hlavní nadšené křovské hasiče teprve čekalo - především bylo nutné zajistit financování. Po zaměření stavby se přistoupilo k výkopání základů, které zkomplikoval průsak spodní vody.

Položení základního kamene

Slavnost se konala 23. července a byla spojena s okrskovým cvičením, kterého se vedle domácích zúčastnily také sousední sbory z Křížínkova, Níhova, Březek a Tišnova. Po poplachovém cvičení předvedl domácí sbor ukázkou záchrany osob slaňováním, načež se průvod odebral na staveniště. Tam „přiléhajícími“ slovy promluvil k přítomným bratr zemský náčelník Dr. Světlík a po něm bratr náčelník Vincenc Broža. Následovaly hymny, poklepy na základní kámen a přesun k Lípě svobody, kde se „rozvířila“ družná zábava. Stínem byla neúčast představitelů župy.

Dokončení stavby

Stavba zdárně rostla, „ale to by nebyla naše svérázná obec, aby nevznikly problémy“, stěžuje si kronikář. Když stavba vrcholila, podala obec žalobu pro zastavění části obecního pozemku. Nakonec byl problém vyřešen smírem a do kroniky mohlo být zapsáno, i když stavba nebyla ještě úplně dokončena : *„Postavili jsme si pomník v dobách neutěšených, který vyžádal si velkých obětí a proto važme si ho, a střežme ho jako oko v hlavě, byl zbudován k účelu: Hasičstvo blížnímu a sobě.“*

ŽIVOT NÁČELNÍKA SE NACHÝLIL

Již od roku 1929 pozorovali bratři hasiči na „svém náčelníkovi“ jisté změny, které je poněkud zneklidňovaly. V červnu toho roku se pro nemoc nemohl zúčastnit župního sjezdu ve Vlkově, ale v následujících letech se situace poněkud zlepšila.

Bohužel na březnové župní valné hromadě v roce 1932 vzpomíná úřadující místostarosta V. Jiráček již nepřítomného, vážně nemocného starostu Vincence Brožu. Podotýká, že nyní, kdy ze zdravotních důvodů předává svoji vedoucí funkci starosty, má župa 28 dobře vycvičených a vyzbrojených hasičských sborů.

Jeho poslední boj

Tak jak byl „náčelník“ po celý život zvyklý bojovat s mnohými protivenstvími, nevzdával se ani nyní. Ještě ve svém posledním, osudem mu vyměřeném roce 1933 podává na srpnovém župním sjezdu v Níhově zprávu o pražském sjezdu hasičstva. Valná hromada jej v ten den ještě zvolila delegátem Moravské zemské hasičské jednoty.

Dne **3. prosince 1933** však přece jenom přišla zpráva, které se všichni obávali. Nejlépe bude citovat slova jednatele a kronikáře sboru Antonína Šebka, kterými tuto smutnou zvěst zaznamenal v reálném čase do hasičské kroniky těmito slovy:

„...3. prosince 1933 dochází zpráva, že bratr starosta a náčelník Vincenc Broža vydechl naposled. Odchází vůdce a kapitán jenž lodičku hasičskou našeho sboru řídil od založení, dnem tímto ztrácíme zakladatele, jenž vždy a všude měl myšlenku hasičskou na mysli, zemřel klidně a krátce po delší nemoci, jenž hlodala na jeho zdraví, bratře budem kráčet v Tvých šlépějích...“

Poslední rozloučení

Pohřeb bratra náčelníka Vincence Broži, pana řídícího učitele ve výslužbě, se konal dne **7. prosince roku 1933** v Křoví.

K jeho rakvi se přišlo poklonit nejen mnoho „jeho“ bratří hasičů, které měl opravdu rád a kterým věnoval svůj veškerý volný čas, ale také mnoho jeho žáků, které vychoval, jejich vděčných rodičů a ostatních občanů z Křoví i z blízkého regionu. Ti všichni považovali svoji účast na tomto rozloučení ne za povinnost, ale spíše za velkou čest vyjádřit takto svoji úctu k tomuto velkému člověku i k jeho dílu. Rakev se zesnulým byla vystavena ve smutečně vyzdobené zbrojnici a odtud ji bratři hasiči odnesli na místní hřbitov k věčnému odpočinku. Po obřadech byli pozváni ke smuteční hostině do domu smutku, aby ve vzpomínkách při občerstvení uctili jeho památku. V družném rozhovoru potom zapíjeli náčelníka vínem ze soudku, na jehož dně v úžasu spatřili nápis vyvedený jeho vlastní rukou:

„Toto víno vypijí bratři na mém pohřbu“.

Soustrastné telegramy zaslali: Moravská zemská jednota hasičská, župa Uničovská, župa Krškova a bratr Divíšek z Velkého Meziříčí.

Slavnostní otevření „hasičského domu“

Vše bylo připraveno na den 2. června roku 1934. Po rozsáhlých přípravách a pěkném dopoledním počasí přišly mraky, z kterých „vysypal se hustý déšť“ a slavnost musela být odložena. Po dohodě s řečníky, kterými byli zemský náčelník Dr. Světlík a bratr Dr. Žák z Třebíče, byl stanoven nový termín – 26. srpna téhož roku. V tomto termínu se slavnost také uskutečnila. Hlavním řečníkem byl Dr. Světlík. Dr. Žák se omluvil a zaslal písemný pozdrav. Rovněž se písemně omluvil vrchní rada okresního úřadu ve Velkém Meziříčí p. Michalec. „Brožovu 41. župu“ zastupovali bratr starosta Jirák a bratr Hemala, který přednesl pozdravný projev za župu. Stavitel Borkovec předal klíče a vyslovil přání, „aby dům byl v dobrém stavu udržován“. Následovala recitace básní a vše bylo zakončeno hymnami. Velká účast občanů na slavnosti i na veselici zachránila celkový dojem a poněkud zastínila nízkou účast bratří hasičů, kterých se z celé župy - mající 28 sborů a kolem 600 členů, sešlo pouze 56.

Přes pěkné slunné počasí se pod modrou oblohou vznášel nad slavností lehký stín – cituji z kroniky:

„...Žel však, že bratru Brožovi nebylo dopřáno přihlížet s uspokojením nad dílem, pro něž tolik pracoval...“.

ZÁVĚR S ODKAZEM, KTERÝ PŘETRVAL

Nezbývá než otočit poslední list a v klidu se zamyslet nad životem člověka, který kromě svého životního poslání učitele byl nadšeným průkopníkem hasičského hnutí, který zakládal sbory dobrovolných hasičů v našem regionu, který dokázal připravit jejich členy nejen teoreticky i prakticky pro záchranu životů a majetků spoluobčanů, ale jehož velkou zásluhou bylo, že „svoje“ bratry hasiče dokázal vychovat a přesvědčit k tomu, aby svoje sbory - prakticky jediné fungující organizace na vesnici, využívali také k šíření kultury a vzdělanosti, v té době tolik potřebné. Byl také přesvědčen o prospěšnosti zřízení nějaké vyšší územní organizace dobrovolných hasičů v regionu – župy, která by znásobila účinnost jednotlivých sborů.

Na přelomu století v roce 1900 se Vincenc Broža ve svém zápise v „Pamětní knize“ ptá: „... Jak bude za 100 let?“

A my po 114 letech odpovídáme:

Horlivá a statečná práce Vaše a Vašich spolubratrů hasičů měla smysl a stala se příkladem pro velké množství následovníků pokračujících ve Vašich stopách, s úctou a vděkem vzpomínajících na Vaši průkopnickou činnost.

Stejně tak nezapadly vědomosti, Vaše láska k vlasti i celková osvěta, které jste s nadšením předával nejen svým žákům. Naopak – toto Vaše poselství nesou dál další generace.

*****

Dne 25. května 2013, při příležitosti 80. výročí úmrtí Vincence Brože, se v obci Křoví uskutečnilo slavnostní odhalení pamětní desky této významné osobnosti regionu Bítešska s tímto programem:

- položení květinových darů na hrob Vincence Brože na místním hřbitově
- slavnostní mše svatá za Vincence Brože a zemřelé bratry hasiče
- žehnutí hasičské techniky na návsí
- slavnostní odhalení pamětní desky na hasičském domě
- okrskové cvičení ve víceúčelovém areálu

Slavnosti se zúčastnili členové Sborů dobrovolných hasičů z Křoví, Kundratic, Velké Bíteše, Osově Bítýšky, Katova, Křížínkova a Nihova. Přítomno bylo také mnoho čestných hostů: br. Karel Herold, nestor hasičů v Kraji Vysočina, br. Ladislav Fajmon, vedoucí aktivu zaslužilých hasičů, br. Luboš Zeman, starosta Okresního sdružení hasičů Žďár nad Sázavou, br. Jiří Klusák, člen výkonného výboru OSH a br. Ludvík Zavřel, starosta okrsku Velká Bíteš, aj.

Program slavnosti zahájil br. Josef Bartošek mladší z SDH Křoví. Hlavní projev o hasičském životě br. V. Brože pronesl okrskový starosta Ludvík Zavřel, kterého celkovým zhodnocením Brožovy osobnosti doplnil Alois Koukola, kronikář Velké Bíteše.

Vlastního odhalení se ujali br. Karel Herold a br. Josef Bartošek starší z SDH Křoví.

ZÁVĚREČNÉ SLOVO AUTORA

Cílem této publikace nebyla přísně odborná historická studie, ale spíše sestavení obrazu života významné osobnosti populárnější formou. Názvy některých obcí jsou uvedeny v původním pravopise.

Závěrem chci jménem vydavatele poděkovat paní Janě Brožové z Kundratic za zapůjčení rodinné kroniky a poskytnutí cenných informací, panu Stanislavu Bajerovi, starostovi obce Kundratice, za zprostředkování kontaktů, panu Josefu Bartoškoví ml., místostarostovi SDH Křoví za zapůjčení Pamětní knihy hasičského sboru v Křoví a paní Marii Smejkalové starostce městyse Křižanova za poskytnuté fotografie.

Prameny:

1. Broža, Boleslav: Rodinná kronika rodiny Brožovy
2. Kolektiv: Pamětní kniha hasičského sboru v Křoví
3. Broža, Vincenc: Dějiny hasičské župy č. 41 okresu Velká Bíteš
4. Kotík, Jaromír: Letopisy obce Křoví, Křoví 2000

Autor: Ing. Alois Koukola, CSc.

Vydavatel: Informační centrum a Klub kultury Města Velké Bíteše, příspěvková organizace

Grafické zpracování: Ondřej Šimeček

Tisk: Eurotisk Navrátil s.r.o., Uherský Brod.

Náklad: 2 400 výtisků Vydáno: Duben 2014 Cena: 20 Kč

Foto: Archivy obcí Kundratice, Křoví, městyse Křižanova a autora publikace

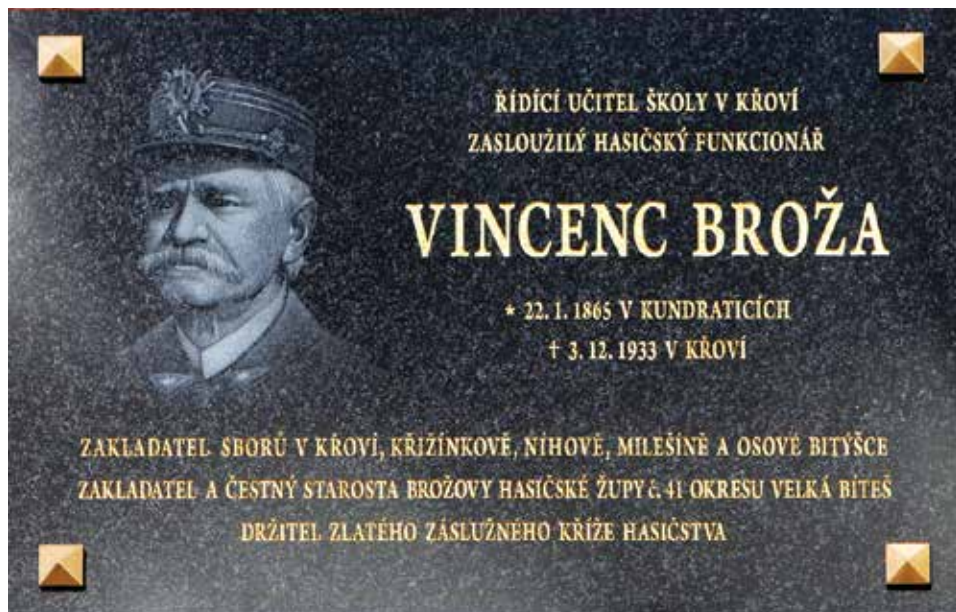
Rodná krajina kolem Kundratíc.

Křižanov – místo prvních školních let.

Slavnostní odhalení pamětní desky 25. května 2013.

Pamětní deska umístěná na Hasičském domě v Křoví.

Slavnostní odhalení pamětní desky 25. května 2013.

Informační centrum
a Klub kultury
Velká Bíteš

Velká **Bíteš**
kulturní

BÍTEŠSKO.com
kulturně společensko informační portál

OSOBNOSTI BÍTEŠSKÉHO REGIONU